

CENTURION A-41 HISTORIA POWSTANIA

Pojawienie się nowych czołgów niemieckich jak T-V Panther i T-VI Tiger wyraźnie przewyższających stan posiadania armii brytyjskiej i liczne wady dotychczasowych konstrukcji skłoniły brytyjski Sztab Generalny do przygotowania nowych taktyczno technicznych wymagań na czołg z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń. Pancierz czołowy wieży miał mieć grubość powyżej 125 mm a boczny powyżej 70 mm grubości, specjalnie uformowane dno zapewniało ochronę przed minami a boczne ekrany nad

Rysunek 1: prototyp z działkiem Polsten

gąsienicami dodatkową ochronę przed panzerfaustami. Zdecydowano też o użyciu nowego silnika zamiast poprzednich przeróbek lotniczego Liberty z czasów pierwszej wojny światowej, pojazd miał otrzymać silnik Rolls Royce Meteor. Była to przeróbka znanego silnika Merlin używanego do napędu

Rysunek 2: Wariant Mk-I

„Spitfire” i „Hurricane”. Zwrócono też baczną wagę na uzbrojenie, które zarówno pod względem kalibru jak i stosowanych pocisków miało być zdolne do nawiązania równorzędnego pojedynku z nowymi niemieckimi projektami. W odróżnieniu od poprzednich czołgów krążowniczych uznano że zdolność poruszania się w terenie jest ważniejsza od szybkości po drodze. Początkowo masę czołgu określono na maksymalnie 40 ton ale kiedy wystąpiły problemy bez oporów podniesiono limit masy do 60ton. Finalna specyfikacja powstała w 1944 roku w lutym i przewidywała uzbrojenie w działo 76,2mm 2 karabiny maszynowe BESA i polskie działko 20 mm Polsten. Przewidywano zawieszenie typu Horstmann i przekładnię Merrit Brown. Zasięg określono na 170 km co spowodowało potem wiele problemów. W maju 1944 roku zbudowano drewnianą makietę czołgu i złożono zamówienie na 20 przedseryjnych sztuk wykonanych ze zwykłej stali. Pierwszy wykonano we wrześniu 1944 roku a ostatni w styczniu 1945 roku. Waga prototypów wynosiła 45 ton. W 1945 roku do oddziałów w Europie wysłano 6 sztuk dla sprawdzenia przez załogi bojowe.

Początkową nazwę a 41 STAR szybko zamieniono na bardziej tradycyjną A41 ‘CENTURION’” wersja ta została oznaczona Mk-I i zbudowano jej 100 sztuk. Dalszy rozwój czołgu szedł drogą poprawiania kolejnych parametrów czołgu ze szczególnym uwzględnieniem uzbrojenia, zasięgu i układów kierowania ogniem.

Rysunek 3: Centurion Mk-III

Produkcję czołgu Centurion zakończono w Wielkiej Brytanii w 1962 roku. Ogółem wyprodukowano 4423 egzemplarze w zakładach Leyland, Royal Ordnance Leeds, Royal Ordnance Woolwich i Vickers Armstrong

ZAGRANICZNI UŻYTKOWNICY CZOŁGU CENTURION

Czołgi A-41 miały szczególnie na początku produkcji małą konkurencję i dość dobrą sławę trafiły więc do wielu armii . Były na wyposażeniu m.in. Australii Kanady Nowej Zelandii, Austrii Danii Egiptu Izraela Indii Iraku Jordanii Iraku Kuwejtowi Libanu Holandii Singapuru Somalii Szwecji i Szwajcarii

Dania

Dania przez długi czas nie widziała potrzeby wyposażania swojej armii w większą ilość czołgów. Zmotywowały ją do tego dopiero ustalenia całego NATO i rosnące zagrożenie ze strony Układu Warszawskiego. Do armii duńskiej podobnie jak i holenderskiej czołgi trafiły przez Mutual Defence Assistance Program. Ponieważ USA dopiero wprowadzała swój M48 Patton zaproponowano aby niektóre państwa jak Dania i Holandia otrzymały z pomocą amerykańską Centuriony. Chodziło o to aby w miarę możliwości nie dopuścić do koszmaru logistycznego końca 2 wojny światowej – czołgów różnych marek z różnym uzbrojeniem paliwem i amunicją oraz oddzielnym zapasem części zamiennych. Centurion Mk3 trafił do Danii jako część MDAP w 1953 roku. Dostarczono 266 czołgów (częściowo po użyciu w Korei) wraz z przyczepami paliwowymi w 1964 roku 106 czołgów przebrojono w działo 105 mm. Ponieważ porozumienie o redukcji broni konwencjonalnych w Europie określiło ilość czołgów dla Danii na 300 sztuk, 146 starzejących się Centurionów zostało wycofanych w połowie lat 90. Osiemnaście z nich trafiło do muzeów

Holandia

Holandia otrzymała więcej Centurionów niż liczba przewidziana programem pomocy amerykańskiej. W latach 1953-54 dostarczono 957 Mk3, które w 1956 roku uzupełniły je 44 ARV i jeszcze 70 MK7 w 1957r. We wszystkich czołgach zamieniono nie lubiane przez Holendrów Besy na Browningi wg standardu NATO . W 1962 wszystkie Centuriony wyposażono w gumowe nakładki na gąsienice. W tym samym czasie część Centurionów sprzedano do Izraela pod pretekstem że używają gwintów calowych a nie metrycznych. Był to oczywisty pretekst gdyż w tym samym czasie w Holandii produkowano z licencji Jeepy M38A1, które również używały gwintów calowych. Dalsza modernizacja obejmowała w 1964 montaż przyrządów na podczerwień do walki w nocy . W roku 1968 wymieniono karabiny maszynowe Browning na niemieckie MAG

7,62. Dalej wprowadzono też nowe typy radia najpierw amerykańskie a potem Philipsa. Część Centurionów wykorzystano też jako podwozia do amerykańskich mostów z czołgów M48 i M60. Miały one długość 19,02 metra i mogły pokryć przeszkodę o szerokości 18,28 były więc lekko dłuższe od montowanych standardowo w Wielkiej Brytanii. W muzeum Wojska Polskiego znajduje się podarowany przez króla holenderskiego egzemplarz wersji Mk 5 .

Izrael

Izrael starał się zamienić swoje przestarzałe Shermany i lekkie AMX-13 Centurionami już w 1955 roku ale umowę podpisano dopiero w styczniu 1959 roku na pierwsze 16 Mk5. Potem Centuriony pozyskiwano z różnych źródeł. Od 1963 roku wyposażano je w angielskie działo 105 mm produkowane w Izraelu na licencji. Następnie od 1966 poddawano je głębokiej modernizacji i przeróbkom.

Indie

Dyskusje nad zakupem Centurionów przez Indie rozpoczęły się w 1954 roku z tym że Indie chciały fabrykę a nie sprzedaż czołgów a Wielka Brytania dokładnie odwrotnie. Po pewnym czasie okazało się że armia indyjska nie może się zdecydować jaki typ czołgu jest jej potrzebny i w końcu zakupiono 261 Centurionów w tym 16 ARV

Kanada

Kanada zakupiła 205 Centurionów Mk-3 od 1952 roku. Centuriony były wykorzystywane w Kanadzie do czasu zastąpienia przez Leopardy w 1976 roku

Rysunek 4: Olifanty 1A armii RPAi

Republika Południowej Afryki

W 1950 roku nikt nawet nie myślał o jakimkolwiek embargu na uzbrojenie więc Centuriony bez trudności trafiły do RPA. W 1953 roku RPA otrzymała ponad 200 czołgów, z których część przez Szwajcarię odsprzedała Izraelowi. Kiedy w latach 70-tych wprowadzono embargo na dostawy broni do RPA mimo wszystko udało się kupić najpierw 41 sztuk w Jordanii a potem nieznaną ilość bardzo zaniedbanych sztuk z Indii. Dzięki modyfikacjom i brakowi nowoczesnego przeciwnika czołgi te dotrwały w służbie do XXI wieku.

Jordania Jordania kupiła 283 Centurionów i bardzo szybko stworzyła swoją bardzo zmodernizowaną wersję opartą na rozwiązaniach izraelskich i południowoafrykańskich. Część przebrojono w działa 120 mm lub przerobiono na ciężkie transportery Tamsah.

Szwecja

Szwecja uważając działania Związku Radzieckiego za zagrożenie dla kraju postanowiła wyposażać swoją armię w mniej przestarzałe czołgi niż produkcja z lat wojny. Do wyboru były wciąż przechodzący choroby wieku dziecięcego M48 Patton lub sprawdzony w Korei Centurion. Pragmatyczni Szwedzi wybrali wariant sprawdzony i kupili Centuriony Mk3 oznaczając je jako panserstridsvagn81 Strv 81. W 1960 kupiono wersję Mk10 pod oznaczeniem Strv 101 wersja Strv 81 została następnie przebrojona w działo 105 mm i oznaczona jako Strv 102. Kolejne głębsze modernizacje stworzyły wersję Strv 104. Ogółem do Szwecji trafiło 350 sztuk czołgu. Pozostały one w służbie do zastąpienia przez Leopardy 2.

Szwajcaria

Również zaniepokojona działaniami Rosjan Szwajcaria zdecydowała się zakupić nowe czołgi zaplanowano ich wstępnie 50 ale pojawiły się wątpliwości co do zachowania Centurionów w trudnym górzystym terenie Szwajcarii. W rezultacie zdecydowano się kupić 170 lekkich AMX13 i 100 Centurionów Mark 5 Zakupione w 1955 roku czołgi oznaczono po prostu jako Panzer 55. Ilość szwajcarskich czołgów uzupełniło 100 Panzer 57 czyli Centurionów Mk7 zakupionych w 1957 roku. W 1961 roku uzyskano jeszcze 100 sztuk z RPA i jednocześnie przebrojono je w działa 105mm. Jednak z głębokiej propozycji modernizacyjnej Vickersa zrezygnowano decydując się na zakup niemieckich Leopardów.

Singapur

Nieznana ilość Centurionów z działami 105mm i silnikami wysokoprężnymi oceniana pomiędzy 12 a 63 sztuki.

NAJWAŻNIEJSZE MODERNIZACJE CZOŁGÓW CENTURION NA ŚWIECIE

Izrael

Konieczność stałej modernizacji posiadanych czołgów była bardzo widoczna na czołgach posiadanych przez Izrael. Już w 1964 roku zastanawiano się nad przebrojeniem ich w działa 120 mm z czołgu Chieftain

Rysunek 5: Izraelski Szot w akcji

Szot

W warunkach izraelskich duże obawy wzbudzała niska niezawodność silników. Już więc w 1967 roku podjęto decyzję o zakupie od firmy Teledyne Continental 400 silników typu AVDS 1780-2AC. Również przekładnie Merrit Brown zdecydowano zamienić na hydromechaniczną Allison CD 850-6. z uwagi na to że rozmiary nowego silnika były większe konieczne było podwyższenie pokrywy silnika i odchylenia o 3,5 stopnia tylnej ściany przedziału

silnikowego. Ponieważ jednocześnie z bardziej ekonomicznym silnikiem zwiększono pojemność zbiorników zasięg wzrósł prawie dwukrotnie. Wzmocniono też hamulce i część czołgów zaopatrzone w odpalany zdalnie karabin maszynowy 12,7 mm. Pierwsze tak zmodernizowane Centuriony pojawiły się w maju 1970 roku pod oficjalną nazwą Szot(bicz) i nieoficjalną Ben Gurion. Do wojny 1973 roku zmodernizowano tak większość posiadanych